

Erik Sagflaat – tale ved avduking av Morsa 1833 sin gave til Moss bys 300-års jubileum.

Lørdag 2.11.2019

På vegne av Venneforeningen Morsa 1833:

Velkommen til avdukingen av et skilt som forteller om Brenneribyen Moss. For Moss levde en gang av brennevin!

Moss fyller snart 300 år. Brennerivirksomheten er ikke fullt så gammel. Men den startet allerede i 1787, og tok av fullstendig etter at Norge ble selvstendig i 1814. Brenneriene skjøt opp som paddehatter. De lå langs elva her nedenfor Fossen, og langs Mossesundet helt bort til Storgaten 20. Brenning av sprit var i en periode på 1800-tallet byens viktigste industri, større enn både sagbrukene, møllene og jernverket. I en periode var hele 14 brennerier i drift, og produserte toppåret 1851 utrolige 2,4 millioner liter sprit.

Jubileumsgaven til byen fra Venneforeningen Morsa 1833 er derfor en plakatt som forteller om denne historien, som nå i stor grad er glemt, og med et kart som viser hvor alle disse brenneriene lå. Stor takk til Eigill Tangen, som har laget skiltet. Og til Johnny Rise i Moss Kommunes Drift og Anlegg, som har fått satt det opp.

Det sto dårlig til i Moss ved starten av 1800-tallet. Trelasthandelen lå nede, konkurser herjet. Man måtte finne noe nytt. Det man fant, var brennevin.

Moss lå også gunstig til med elva som ga nok vann og godt vann, nok av bønder som gjerne ville produsere poteter til spritproduksjonen, Og med en god havn slik at spriten lett kunne fraktes ut til kundene langs kysten helt til Stavanger og Bergen. Bøndene kunne velge om de ville ha betalt i form av sprit, i form av avfallsproduktet drank eller i form av kontanter. Dranken som ble igjen etter brenningen, var regnet som et godt fôr til kyrne. All alkohol var ikke alltid tatt ut. Det ble derfor snakket om «de lystige kuer på Moss».

Spritprodusentene hadde funnet et lett omsettelig produkt. Dette var en tid da en dram hørte til i både handel og arbeidsliv. Medisinen var ikke kommet særlig langt. Helsepersonell syslet helst med amputasjoner og årelating. Man hadde derfor stor tro på de helbredende virkningene av Aqua Vitae, Livets vann. Hør bare hva en dansk legebok – riktignok utgitt en god del år tidligere -- har å si om brennevinets velsignelser:

«Det er godt for gikt. Bekjemper kreft. Et glass hver dag gir fin mage og god fordøyelse. Et glass om morgenen hindrer smitte av dødelige sykdommer. Hjelper mot hodepine og klarer hjernen. Forlenger livet, fjerner dårlig humør, fornyer hjertet og holder deg ung. Derfor heter det LIVETS VANN. Aqua Vitae.»

Slik var det jo slett ikke. Skadevirkningene av det enorme alkoholforbruket begynte snart å vise seg. Helsekadene var omfattende. Mossingene helte selv i seg ti prosent av den store produksjonen i byen. Produktet sprit var mildt sagt tøyelig. Jo mer man produserte, dess mer ble det konsumert. Det var regelrett flatfyll både blant høy og lav.. Moss med sine drøye 3000 innbyggere hadde på det meste hele 79 skjenkesteder.

Slik kunne det ikke fortsette. Avholdsforeninger ble stiftet. Noen med ganske så tøyelige regler: Medlemmene hadde ikke lov til å drikke mer enn tre drammer om dagen. Det kom også sterke innskrenkninger. Prisene ble skrudd opp. Sosiale omgangsformer som krevde dram ble lagt om. Og til slutt løste det seg selv her i Moss. Brenneriene brant! Den store bybrannen i 1858 la nesten samtlige brennerier i aske. Bare Gerner holdt det gående i noen år til. Men da var grunnlaget lagt og kapital tilgjengelig for investering i ny og framtidsrettet industri.

Venneforeningen Morsa1833 forsøker å ta vare på det beste i byens brennerihistorie. Brukt med måte og med forstand er akevitt en drikk til nytelse og glede. Skal man først drikke, bør man også drikke noe godt. Morsa er en god akevitt! Morsa Aquavit, bygd på Gerners Karveakevitt fra 1833, tar vare på det aller beste i Moss bys brennerihistorie. Og nå kommer Morsas Jubileumsakevitt. Den lanseres i dag. Men den finnes allerede i Vinmonopolets hyller i Moss og i Rygge. Vi som allerede har smakt, vet at det bare er å glede seg.